

درباره جهانگردی، با نگاهی به

زندگی مارکوپولو و برادران امیدوار

مارکوپولو، نماد سفر برای کشف ناشناخته‌ها!

با بکرترین نقاط کره زمین و لمس فرهنگ و آداب و رسوم دورترین شهرها و قباایل، جهانگردی یکی از تجربه‌هایی است که هم‌فال است، هم‌تماشا. در همین ایران خودمان، چه در گذشته‌های دور و چه در سال‌های اخیر و حتی همین روزها، جهانگردانی داریم که داستان‌ها، عکس‌ها و تجربیات‌شان شگفت‌انگیز است. در این پرونده سعی کرده‌ایم علاوه برمرور سرگذشت مارکوپولو، با معروف‌ترین جهانگردان ایرانی یعنی برادران امیدوار آشنا شویم و گفت‌وگویی هم داشته باشیم با یک جهانگرد معاصر تادر نهایت، از زیبایی‌ها، خطرات و خاطرات دنیای «جهانگردی» آگاه شویم.

علیرضا کاردار - شاید یکی از معروف‌ترین جهانگردان تاریخ، مارکوپولو باشد. دست‌کم در ایران، مارکو را از کودکی می‌شناسیم! از همان زمانی که ترجمه سرگذشت ماجراجویی‌هایش را شب‌های بلند زمستان و دور کرسی می‌خواندند، تانسل بعدی که هفته‌ای یک‌شب منتظر بودند سریالش را در تلویزیون دنبال کنندو نسل‌های بعدتری که فیلمش را دیدند و بازی رایانه‌ای‌اش را بازی کردند. دلیل این محبوبیت مارکوپولو چیست؟ مارکو محبوب است، چون درست روی موضوعی دست گذاشته که تقریباً تمام آدم‌های دنیا به آن علاقه دارند؛ کشف ناشناخته‌ها، گشتن جهان، سیر و سفر و تجربه‌های نو، آشنایی

برادران امیدوار، نخستین جهانگردان معاصر ایرانی

ایران‌گردان جهانگرد!

عیسی امیدوار متولد ۱۳۰۸ و عبدا... امیدوار متولد ۱۳۱۰، دو برادر جهانگرد، پژوهشگر و مستندساز ایرانی هستند که با شعار «همه متفاوت، همه خویشتاوند» سفرهای خود را آغاز کردند. برادران امیدوار از اوایل پاییز ۱۳۳۳ سفر پژوهشگرانه خود را به دور دنیا با دو دستگاه موتورسیکلت به سوی افغانستان شروع کردند. مرحله نخست سفر برادران امیدوار هفت سال طول کشید که پس از گذر از کشورهای افغانستان، پاکستان و هند، به سوی تبت و سپس آسیای جنوب شرقی و استرالیا سفر کردند. در ادامه، با گذر از اقیانوس آرام به آلاسکا، آمریکای شمالی و آمریکای جنوبی رفتند و سرانجام با عبور از اقیانوس اطلس وارد اروپا شدند. برادران امیدوار در سال ۱۳۴۰ برای اقامتی کوتاه

وارد ایران شدند و مرحله دوم سفرهای سه ساله خود را با خودروی ون دو سیلندر که در ازای فروش سفرنامه خود به شرکت خودروسازی سیتروئن دریافت کرده بودند، از مرز ایران با کویت آغاز کردند. سپس، با گذر از عربستان سعودی وارد آفریقا شدند. هم اکنون عیسی امیدوار در ایران است و یکشنبه اول هر ماه در موزه امیدوار درباره تجربه‌های سفرشان با تماشاگران صحبت می‌کند. عبدا... امیدوار هم سال‌هاست در شبلی، یک شرکت فیلم‌سازی را اداره می‌کند.

هزینه و مسیر سفر

برادران امیدوار هر کدام برای شروع سفر، ۹۰ دلار داشتند. چند سکه طلا به قیمت ۸۰ تومان هم خریدند که آن سکه‌ها به کار نیامد و بعد از ۱۰ سال سفر، دوباره با همان قیمت ۸۰ تومان فروختند. آن دو برای صرفه جویی در طول مسیر با اجرای برنامه رادیویی یا نوشتن مقالات برای مجلات و دانشگاه‌ها، هزینه سفر و جای خواب و خوراک خود را تأمین می‌کردند. برخلاف بیشتر مسافران که به سمت کشورهای غربی می‌رفتند، برادران امیدوار از سمت شرق سفر خود را شروع کردند تا چیزی برای نشان دادن به دنیا در چنته داشته باشند. علاقه شرقی‌ها به برنامه‌های رادیویی این دو برادر، عامل تأمین هزینه‌های سفرشان می‌شد.

قباایل وحشی‌ها

این دو برادر توانستند به قباایلی مانند قبیله‌های انسان‌های نخستین در آمازون و استرالیا که تاکنون کسی زنده از آنجا برنگشته بود، نزدیک شوند و حتی با آن‌ها زندگی کنند و از آن‌ها فیلم و عکس تهیه کنند. آن‌ها روز زنده ماندن و موفقیت خود را تجربه، آرامش در کار، استفاده از راهنماهای بومی و جلب اعتماد بومی‌ها می‌دانند. به طور مثال به عنوان هدیه به مردم بومی آن قبیله‌ها که امروزه بر اثر پیشرفت تمدن‌ها از

بین رفته‌اند، پارچه، نمک و کبریت می‌دادند.

موزه و سفرنامه

برادران امیدوار پس از پایان سفرشان در سال ۱۳۴۳ تصمیم گرفتند آنچه را از سفرشان به دست آورده‌اند به نمایش بگذارند. طرح موزه امیدوار بسیار بلندپروازانه بود که آن زمان به نتیجه نرسید؛ تا این که سال ۱۳۸۲ در مجموعه سعدآباد افتتاح شد. در این موزه آثار اهدایی برادران امیدوار به معرض نمایش گذاشته شده است و فیلم سفر و اسلاید‌های گرفته شده توسط این دو برادر به نمایش درمی‌آید. کتاب سفرنامه برادران امیدوار وقایع سفر این دو برادر را به نقاط مختلف جهان همراه با نتیجه پژوهش‌های انسان‌شناسی آنان ارائه می‌کند. چاپ اول این کتاب در سال ۱۳۴۳ در ۱۰/۰۰۰ نسخه و چاپ ششم آن در سال ۱۳۹۰ در ۱۰۰۰ نسخه منتشر شد.

شروع با ایران‌گردی

این دو برادر قبل از شروع جهانگردی، ایران‌گردی می‌کردند. به بیشتر قله‌های ایران صعود کردند و غارهای بزرگ و کوچکی را دیدند. اکتشاف غار شاپور در کارزون و غارهایی که محل زندگی انسان‌های اولیه بوده و در آن‌ها ابزار و مجسمه‌های دست‌ساز باستانی پیدا کردند، بخشی از فعالیت‌های ماجراجویانه و کشف‌های این دو برادر است.

توصیه‌هایی برای سفر

عیسی امیدوار توصیه‌هایی برای علاقه‌مندان به گردشگری می‌کردند. او می‌گوید: «بدون برنامه سفر نکنید و بی‌گدار به آب نزنید. بدون هدف جایی نروید و قبل از هر سفری مطالعه کنید. ما برای سفرمان سه سال برنامه ریختیم. اعتماد مردم را جلب کنید تا بتوانید به درون آداب و رسوم و تمدن‌شان وارد شوید. از خطر کردن سفر نترسید و اطراف‌تان را ببینید.»

حرف‌های یک جهانگرد ایرانی، از سفر به دور دنیا

حد فاصل رویا تا خاطره

شما از جهانگردی به چه چیزهایی رسیدید و در

مقابل، چه چیزهایی از دست دادید؟

به قول سعدی کسی که سفر می‌کند «جهان گشته و دانش اندوخته، سفر کرده و صحبت آموخته» می‌شود. وقتی با اقوام مختلف آشنا می‌شوید، با مردمان زیادی هم صحبت می‌شوید و سبک‌های مختلف زندگی را می‌بینید، دانش آموخته می‌شوید. زندگی «هم این و هم آن» نیست، یعنی نمی‌شود هم این را داشت و هم آن را و همه چیز را. آدم در زندگی وقتی چیزی را به دست می‌آورد، ممکن است چیزی‌هایی را از دست بدهد. من هم در کنار چیزهایی که به دست آوردم، چیزهایی را هم از دست دادم. مانند شغل ثابت، بیمه، پول، خانه، ماشین. ولی از هر چه به دست آوردم راضی هستم. این به انتخاب فرد بستگی دارد. نمی‌شود گفت کسی که سفر می‌کند، از کسی که سفر نمی‌کند بهتر است.

با این توصیف، جهانگردی کار سختی است؟

بستگی به دید فرد و آمادگی‌اش برای روبه‌رو شدن با چالش‌های سفر دارد. هر انسانی برای رویارویی با چالش‌ها و مبارزه با آن‌ها استعدادی دارد و باید آن‌ها را با روی باز ببیند. آدم‌ها نباید دغدغه‌شان این باشد که در زندگی چالشی نداشته

حالا که با جهانگردانی از دو نسل متفاوت آشنا شدیم، شاید مطالعه گفت‌وگوی «زندگی‌سلام» با یک جهانگرد ایرانی از نسل خودمان درباره راز و رمز گردشگری، خالی از لطف نباشد. آرش نورآقایی، خودش را راهنمای گردشگری معرفی می‌کند و کارش را سفر کردن و نوشتن از سفر. او متولد ۱۳۵۳ است و علاوه بر بیشتر شهرهای ایران، تاکنون به بیش از ۳۰ کشور دنیا مثل کشورهای همسایه و چین، سنگاپور، مالزی، برزیل، سوئیس، فرانسه، یونان، ایتالیا، واتیکان، اسلونی، آلمان، اتریش، هلند، بلژیک، لوکزامبورگ، استرالیا، اسپانیا، مجارستان، اسلواکی، چک، سوئد، موناکو، دانمارک، اندونزی و هند سفر کرده است.

شما خودتان را یک جهانگرد می‌دانید؟

در ۵ سال گذشته، گاهی ۷ ماه از سال را در سفر بده‌ام. سفر به نقاط مختلف ایران و دنیا. برای همین خودم را یک مسافر می‌دانم!

یک گردشگر چه خصوصیتی دارد یا باید داشته باشد؟

سفر کردن یعنی دل کندن در لحظه. کسانی که اهل سفرهای زیاد چه تجاری و چه غیرتجاری هستند، نباید اهل پشت میز نشینی باشند، باید اهل خطر کردن و آماده‌مواجهه با موضوعاتی باشند که انتظارش را ندارند. به اصطلاح باید لوطی مسلک باشند تا بتوانند از خیلی چیزها بگذرند و با خیلی چیزها روبه‌رو شوند. هم‌زمان باید آدم‌هایی برونگرا و درونگرا باشند؛ هم اهل تفکر و مطالعه و هم ماجراجو. گردشگر باید علاوه بر سفر کردن، علاقه‌مند به تحقیقات، سفرنامه‌نوشتن، عکاسی یا فیلمبرداری و نوشتن و درک کردن باشد. جهانگرد باید خروجی‌هایی از سفرهایش مانند عکس، فیلم و سفرنامه داشته باشد تا دیگران هم از آن استفاده کنند.

یک سوال مهم! منبع اصلی در آمد شما چیست و هزینه‌سفرها پتان از کجا تأمین می‌شود؟

شغل اصلی من در کنار نوشتن، راهنمایی تورهای مسافرتی است. ماه‌هایی از سال را به عنوان راهنما در تورهای مختلف شرکت می‌کنم و با پول حاصل از آن، به سفرهای شخصی و اکتشافی می‌روم.

زندگی‌نامه

مارکوپولو (Marco Polo) تاجر و جهانگرد ونیزی (به شکل دقیق در شهری به نام وهم) در قرن سیزدهم میلادی بود که سفرهایش را در کتابی به نام «سفرهای مارکوپولو» ثبت کرد؛ امروزه این کتاب با نام «شگفتی‌های جهان» یا «توصیفی بر جهان» شناخته می‌شود. مارکو به گفته خودش سفری حدود ۲۴ هزار کیلومتری را از زادگاهش شروع کرد و پس از گذشتن از دریای مدیترانه، ایران و صحرای گبی به چین رسید و در برگشت از مسیر اقیانوس آرام، دریای چین جنوبی، اقیانوس هند، تنگه هرمز، خلیج فارس و قسطنطنیه، پس از ۲۴ سال به ایتالیا بازگشت.

تألیف کتاب

در زمان اسارت مارکوپولو در زندان، داستان سفرهایش را برای هم‌بندی‌اش تعریف کرد و او داستان‌های پولو را به سبک رمانتیک ادبیات قرن سیزدهم مکتوب کرد که مشخص نیست از خودش اطلاعاتی به آن افزوده است یا خیر. متن این کتاب خیلی زود در سراسر اروپا پخش و با نام سفرهای مارکوپولو مشهور شد. این کتاب آسیا را در برابر دیدگان خواننده به نمایش می‌گذاشت و نخستین برداشت را درباره زندگی در خاور دور، چین، هند، ژاپن و خاورمیانه در ذهن اروپاییان پدیدمی‌آورد.

مارکو و ایران

در سفرنامه مارکوپولو، حدود سیزده صفحه به ایران اختصاص دارد اما همین توصیف‌های کوتاه‌ش از ایران، نکات بسیاری از حیات اجتماعی آن زمان سرزمین‌مان را روشن می‌کند. شهر تبریز نخستین شهر بزرگ منطقه است که مارکوپولو از آن دیدن می‌کند. او یادآوری می‌کند که «شهر موقعیتی عالی دارد» و کالاهای تجاری بسیاری از نواحی دیگر به آنجا وارد می‌شود. ظاهراً در زمان مارکو، اروپایی‌های زیادی در تبریز به سر می‌بردند. مارکو پس از تبریز از ساوه یاد می‌کند که در آن زمان از ۴۶ ده تشکیل شده و شهری آباد بوده. او شرح می‌دهد که تصادفاً به قلعه‌ای برمی‌خورد که در آن همواره کوشش می‌کردند تا آتش مقدس را روشن نگه دارند. گویا مارکو با برخی از پیروان زرتشت ملاقات کرده است. مارکو در کتابش از یزد

و پارچه‌های ابریشمی زدی، از کرمان و سنگ‌های قیمتی و صنعتی، از دشت هرمز و رودخانه میناب و جیرفت و شگفتی‌های خلیج فارس و زیبایی‌های جزیره کیش و دشت کویر و قنات، یاد می‌کند.

گسترش نقشه‌نگاری

شاید بتوان گفت سفرهای پولو بر گسترش نقشه‌نگاری اروپا تأثیر گذاشت و در نهایت باعث به وجود آمدن عصر کاوش در یک سده پس از آن شد. گفته می‌شود بخش‌هایی از نقشه معروف «فرا مائورو» برپایه نقشه‌ای است که مارکو از چین با خود آورده بود. توصیفات مارکوپولو از سفرهایش به سایر کاشفان و بازرگانان اروپایی الهام بخشید تا دانش جغرافیایی خود را گسترش دهند و در دنیایی فراتر از گذشته گام بگذارند. کریستف کلمب با الهام از نوشته‌های مارکوپویی بر دامکان دارد با سفر دریایی به سوی غرب، به مشرق زمین برسد. هنگامی که او در سال ۱۴۹۲ در آمریکای شمالی گام نهاد، نامه‌هایی از پادشاه اسپانیا به همراه داشت که برای فرمانروای چین نوشته شده بود. او یک نسخه از کتاب مارکوپولو هم به همراه داشت که حاشیه‌های زیادی بر آن نوشته شده بود.

نکات جالب

• اقامت ۲۵ ساله در شرق، وضعیت مارکو، پدر و عمویش را دگرگون ساخته بود و به دشواری می‌توانستند به زبان خود سخن بگویند. به همین دلیل خویشتاوندان‌شان پس از پرسش‌های بسیار، آنان را به خانه راه‌اندادند.
• سفر بازگشت مارکوپولو به کشورش در ناوگانی از کشتی‌ها انجام گرفت. این ناوگان حامل شاهزاده خانمی بود که قرار بود با یک شاهزاده در ایران ازواج کند. در این سفر از مجموع ۷۰۰ مسافر، تنها ۱۱ نفر از جمله شاهزاده خانم جان سالم به‌در بردند.
• مارکو برای رسیدن به چین باید در سراسر صحرای بزرگ گبی سفر می‌کرد. عبور از صحرای گبی که شایع بود به وسیله ارواح تسخیر شده، ماه‌ها طول کشید.
• گوسفند مارکوپولو نام یک گونه گوسفند است که برای بزرگداشت این جهانگرد، چنین نامگذاری شده است. پولو در هنگام گذرش از پامیر این حیوان را توصیف کرده بود.
• فرودگاه وهم هم به نام مارکوپولو نام گذاری شده است.
• «در دپای مارکوپولو» نام یک فیلم مستند است که در سال ۲۰۰۹ ساخته شده و درباره دو دوست است که می‌خواهند از راه‌های زمینی و آبی از وهم به چین سفر کنند و با جای پای مارکوپولو بگذارند.

